

TEM 19.5.2023

Säästöt 40 milj. euroa kotoutumisen edistämisen kustannuksista

Tausta ja tiivistelmä esityksistä

Suurimmat säästöt kotoutumisen edistämisen määrärahoissa saadaan, jos niiden henkilöiden määrä laskee, joille tarjotuista palveluista syntyviä kustannuksia korvataan kunnille ja hyvinvointialueille (oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden, kiintiöpakolaisten, muiden kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden sekä heidän perheen yhdistämisenä saapuvien perheenjäsentensä sekä kotikunnan omaavien tilapäistä suojelua saavien määrät). Tältä osin säästötoimet eivät ole TEM:n toimin toteutettavissa. Myös arvioitujen toimien määrärahan säästöön vaikuttaa korvausten piirissä olevien henkilöiden määrä. Toisaalta kiintiöpakolaisten määrän alentaminen vähentää EU:sta saatavaa AMIF-rahoitusta, jolla kotoutumisen edistämistä on rahoitettu Suomessa.

Aiemmin TEM on esittänyt pyydetyksi säästökohteita 20 miljoonan euron edestä laskennalliseen korvaukseen ja tulkkauskustannuksiin. Näiden lisäksi pyydettyä lisäsäästöä 40 milj. euron edestä arvioidaan voitavan saada

- 15 miljoonaa euroa säästöä kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistuksella tehostamalla koulutusten järjestämistä ja yhteensovittamista, karsimalla päällekkäisyyksiä ja ohjaamalla maahanmuuttajia tarkoituksenmukaisiin koulutuksiin pitkien koulutuspolkujen sijaan. Tällöin ei voida ainakaan täysimääräisesti toteuttaa kohderyhmän laajentamista.
- 24,6 milj. euron säästöä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavista sosiaali- ja terveydenhuollon ja muista erityiskustannusten korvauksista. Korvausten leikkaamisesta ei koidu kuitenkaan säästöä julkiselle taloudelle, koska sosiaali- ja terveyspalvelut on joka tapauksessa järjestettävä.
- 0,4 milj. euroa lopettamalla järjestöille myönnettävien avustusten myöntäminen kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton toimiin.

Alla kohdissa 1) ja 2) esitysten tarkempi kuvaus ja perustelut.

Momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä, arviomääräraha) määrärahan rahoituksen määräytymisperusteiden muuttaminen edellyttäisi eri lainsäädäntöjen tarkastelua, sillä kuntien on hoidettava lakisääteiset velvoitteet ja valtion on korvattava kunnille niistä syntyvät kustannukset. Osa momenttiin kohdistuvista määräytymisperusteisista vähennyksistä ei siis itsessään muuttaisi julkisen talouden tilannetta, vaan siirtäisi vastuuta valtiolta kunnille tai hyvinvointialueille. Valtion korvattaessa hyvinvointialueiden kustannukset lähes täysimääräisesti muutos ei vähentäisi valtion kustannuksia, vaan siirtäisi ne toiselle momentille. Lakimuutosta edellyttävät säästötoimet alkaisivat vaikuttaa vasta muutaman vuoden kuluttua, ja edellyttäisivät mahdollisesti myös järjestelmämuitoksia, mistä aiheutuu kustannuksia.

Momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen, siirtomääräraha, 2 v) määrärahasta osa siirretään muille momenteille vuoden 2025 alusta lukien kotoutumislain kokonaisuudistuksen toimeenpanemiseksi. Suurin osa teknisessä kehyksessä 2024-2027 olevasta määrärahasta perustuu lainsäädäntöön vuodesta 2025 lukien.

1) Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistus, säästö arviolta 15 milj. euroa

Toteuttamalla **kotoutumista edistävien koulutuksen kokonaisuudistus** arvioidaan saatavan **15 milj. euron säästö**. Säästö syntyy tehostamalla koulutuksen järjestämistä ja yhteensovittamista ja karsimalla päällekkäisyyksiä. Opiskelijoiden ohjaaminen tarkoituksenmukaisiin ja tehokkaisiin koulutuksiin pitkien koulutuspolkujen sijaan voi tuottaa myös huomattavia säästöjä.

Rahoituksen määrä ja koulutuksen saatavuus

Vuodesta 2022 valtion talousarviossa on varattu vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelmaan sisältyvälle koulutukselle 11,83 milj. euroa/vuosi. Vuonna 2022 Ukrainasta tulleille myönnettiin vuositaiten määrärahojen lisäksi 3,3 miljoonaa. Kehyksissä on varattu Ukrainasta tulleille lisärahoitusta 5 milj. euroa vuonna 2023, 4 milj. euroa vuonna 2024 ja 3 milj. euroa vuonna 2025. Aikuisten perusopetuksessa rahoitusta saa opiskelijoiden suorittamista kursseista. Esimerkiksi vuonna 2020 rahoitus on ollut 300,82 €/suoritettu kurssi, tänä vuonna 339,80 €. Aikuisten perusopetusta on vuonna 2020 rahoitettu noin 43,6 milj. eurolla.

TEM:n momentilla 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut, siirtomääräraha 2v) oli kohdennettu työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen rahoitukseen vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa noin 53,3 milj. euroa ja täydentävässä talousarviossa lisäksi 0,66 milj. euroa pakolaiskiintiön korotuksen vuoksi.

Vapaan sivistystyön rahoituksen saamisen aikataulu ei perustu senhetkiseen maahanmuuttajien määrään, vaan jälkikäteiseen toteutuman mukaiseen tarkasteluun. Maahanmuuttajien työllisyys- ja koulutuspolkuja koskevassa VNTEAS-selvityksessä (2021) todettiin, että ajoittain lukutaitokoulutuksesta oli ylitarjontaa, paikoin sitä järjestetään liian vähän, eivätkä oppilaitokset aina pysty reagoimaan riittävän ketterästi alueella ilmenneisiin tarpeisiin järjestää luku- ja kirjoitustaidon koulutusta. Kokonaisuuden toimivuuden ja rahoituksen käytön kannalta epätarkoituksenmukaisia ovat myös tilanteet, joissa vapaan sivistystyön oppilaitokset ja aikuisten perusopetuksen tarjoajat kilpailevat keskenään tai työvoimakoulutuksena järjestetyn kotoutumiskoulutuksen kanssa opiskelijoista.

Useat, osin samoja kohderyhmiä palvelevat koulutusmuodot johtavat ajoittain myös ohjautumiseen vääränlaisiin koulutuksiin. Esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa opiskelee osin myös henkilöitä, jotka ovat suorittaneet peruskoulun omassa maassaan eivätkä siten ole perusopetuksen kohderyhmää tai jäävät oppilaitoksen ohjaamina opetukseen silloinkin, kun olisi tarkoituksenmukaisempaa siirtyä lukutaitovaiheen jälkeen työelämälähtöisempään kotoutumiskoulutukseen tai muuhun työllistymistä edistävään palveluun. Ongelmaksi on koettu myös se, että osa vapaan sivistystyön ja aikuisten perusopetuksen oppilaitoksista aloittaa koulutuksia vain lukukausien mukaisesti riippumatta alueen asiakastarpeista, jolloin koulutuksen odotusajat pitenevät.

Vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksista ja aikuisten perusopetuksesta on viime vuosina tullut TEM:iin palautetta mm. ELY-keskusten ja TE-toimistojen kautta. Lisäksi kotoutumiskoulutuksen valtakunnallisessa kehittämistyössä tehdyssä opettajakyselyssä sekä ELY-keskusten ja TE-toimiston/työllisyyden kuntakokeilujen työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin haasteita näissä koulutusmuodoissa. TE-toimistoista on tullut myös viestiä siitä, että osa omaehtoisia koulutuksia järjestävistä oppilaitoksista/kouluttajista ei raportoi riittävästi opiskelijan opintojen etenemisestä/etenemättömyydestä, mikä pidentää epätarkoituksenmukaisissa koulutuksissa olemista ja hidastaa työllistymistä.

TE-hallinnon toimijoilla on havaintoja siitä, että vapaan sivistystyön luku- ja kirjoitustaidon koulutusten laatu, intensiivisyys ja kesto vaihtelevat merkittävästi eikä osa koulutuksista tue riittävien valmiuksien saavuttamista eteenpäin siirtymiseksi. TE-toimistoissa on ollut tilanteita, että henkilöt ovat opiskelleet intensiivisellä kurssilla vapaassa sivistystyössä yli vuoden, mutta tullessaan työvoimakoulutuksena toteutettuun kotoutumiskoulutukseen heidän on täytynyt aloittaa kotoutumiskoulutus alimmalta tasolta (kotoutumiskoulutuksen moduloitu rakenne mahdollistaisi aloittamisen korkeammaltakin tasolta). Myös opettajavaatimukset vapaan sivistystyön koulutuksissa ovat matalammat kuin työvoimakoulutuksena toteutetussa kotoutumiskoulutuksessa; käytännössä opettajien pätevyyksissä on toki vaihtelua vapaan sivistystyön oppilaitosten kesken.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutusta toteutettiin pitkään työvoimakoulutuksena, mutta vuoden 2018 alusta lähtien sitä on järjestetty osana vapaata sivistystyötä ja aikuisten perusopetusta. Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkuja selvittäneessä VNTEAS-selvityksessä ELY-keskusten ja TE-toimistojen näkemyksen mukaan aikuisten perusopetuksen uudistus ja luku- ja kirjoitustaidon opetuksen siirtyminen TE-palveluiden kotoutumiskoulutuksesta vapaan sivistystyön tehtäväksi sekä vapaan sivistystyön toimijoiden uusi rahoitusmalli ovat heikentäneet maahanmuuttajien tilannetta merkittävästi tai jonkin verran.

Myös työ- ja elinkeinoministeriö selvitti vuonna 2021 uudistuksen vaikutuksia. Selvityksessä luku- ja kirjoitustaidon saavuttamisen mittarina käytettiin opiskelijoille annettuja jatkosuosituksia, jotka ovat vapaan sivistystyön koulutusten vaikuttavuustietojen puuttuessa paras saatavilla oleva mittari luku- ja kirjoitustaidon saavuttamisen ja jatkokoulutusvalmiuksien arviointiin. Selvityksen mukaan opettajien antamien jatkosuositusten perusteella useampi asiakas saavutti valmiudet siirtyä jatkokoulutuksiin työvoimakoulutuksessa vuosina 2016 ja 2017 kuin vapaan sivistystyön koulutuksessa ja aikuisten perusopetuksessa vuosina 2018 ja 2019.

2) KEHA-keskuksen käyttämät määrärahat kotoutumisen edistämisessä vuonna 2022

Kotoutumisen edistämisen osalta suurin yksittäinen määräraha, jota KEHA-keskus käyttää kotoutumisen edistämiseen, on TEM:n momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä (arviomääräraha) määräraha. KEHA-keskus käytti yhteensä noin **120,3 milj. euroa** momentin 32.50.30 määrärahaa vuonna 2022.

Lisäksi KEHA-keskus toimii valtionapuviranomaisena valtionavustusten maksatukseen liittyvissä tehtävissä kotoutumisen edistämiseksi. KEHA-keskus maksoi kunnille ja kuntayhtymille valtionavustuksia osaamiskeskustoimintaan sekä matalan kynnyksen ohjauksen ja neuvonnan järjestämiseen TEM:n momentin 32.50.03 (Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen, siirtomääräraha 2 v)) määrärahasta yhteensä noin **4,8 milj. euroa** vuonna 2022. Vuodelle 2024 määrärahaa on budjetoitu 1,3 milj. euroa. Määräraha (4 milj. euroa vuodessa) siirretään osaksi peruspalvelujen valtionosuutta vuoden 2025 alusta lukien.

KEHA-keskukselle osoitettiin momentin 32.50.03 määrärahaa myös kehitystyöhön (valtionavustusten maksatusten automatisointi noin 35 000 euroa, asiakastietojärjestelmän esiselvitys noin 49 000 euroa), jolla vähennetään hallinnollista työtä ja siitä aiheutuvia kustannuksia. KEHA-keskus käytti vuonna 2022 tähän tarkoitukseen yhteensä noin **84 000 euroa**.

Lisäksi KEHA-keskus maksaa kunnille lisätukia ja toimeenpanee kuntiin ohjaamisen kehittämiseen liittyviä toimia, kuten kotoutumisen asiakastietojärjestelmän kehittäminen (Koto-digi), **EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) määrärahasta** TEM:n hallinnonalan osuudesta SM:n momentilta 26.01.26 (EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan ohjelmakaudella 2021—2027, siirtomääräraha 3 v). Vuonna 2022 KEHA-keskus maksoi kunnille lisätukia **1,4 milj. euroa** vielä AMIF-rahaston ohjelmakauden 2014-2020 määrärahasta (TEM:n Sylvia6-hankerahoitus). Lisäksi KEHA-keskus käytti noin **66 000 euroa** kuntiin ohjaamisen kehittämiseen liittyviin toimiin vuonna 2022 (mom. 26.01.26 määräraha).

KEHA-keskuksen kotoutumisen edistämiseen liittyviä tehtäviä hoitavien henkilöiden palkat maksetaan momentilta 32.01.02 Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v).

Momentti 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä (arviomääräraha) 120,3 milj. euroa

TEM:n momentin 32.50.30 määräraha osoitetaan KEHA-keskukselle, joka vastaa korvausten maksamisesta kunnille ja hyvinvointialueille. Kansaneläkelaitokselle kohdennetaan perustoimeentulotuen maksamisesta aiheutuvat kustannukset.

Momentin 32.50.30 (Valtion korvaukset kotoutumisen edistämisestä (arviomääräraha) määräraha-
hasta korvataan kunnille, hyvinvointialueille ja Kansaneläkelaitokselle kv. suojelua saavien ja heihin rinnastettavien henkilöiden (kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut henkilöt) ohjauksesta, neuvonnasta ja kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Kustannuksia korvataan laskennallisen perusteen ja todellisten kustannusten mukaan. Laskennallisen korvaus maksetaan kunnille ja hyvinvointialueille pääasiassa automaattisesti.

Kotoutumista edistävien toimien vaikuttavuutta on tutkittu paljon. Monet tutkimustuloksista viittaavat siihen, että kotoutumistoimiin panostaminen on taloudellisesti kannattavaa. Kotoutumispalveluista säästäminen voi pahimmillaan johtaa kalliimpien sosiaali- ja terveydenhuollon tai lastensuojelun palveluiden tarpeisiin sekä heikentää maahanmuuttajien työllistymistä, millä on vaikutusta valtion verotuloihin sekä etuusmenoihin.

Momentin 32.50.30 määrärahat vuonna 2022

Laskennallinen korvaus noin 33 milj. euroa

KEHA-keskus maksoi kunnille yhteensä noin 33 milj. euroa laskennallista korvausta vuonna 2022.

Kunnalle maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta kansainvälistä suojelua saavan tai häneen rinnastettavan henkilön (kotoutumislain 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu henkilö) ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä. Kunnat voivat käyttää laskennallista korvausta ohjaukseen ja neuvontaan sekä kotoutumista edistäviin toimiin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja muussa sivistystoimessa, kirjasto- kulttuuri-, nuoriso-, liikuntatoimissa, asumisessa ja elinkeinopalveluissa. Hyvinvointialueelle maksetaan vuoden 2023 alusta lukien laskennallista korvausta em. henkilön kotoutumista edistävien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä. Hyvinvointialueet voivat käyttää laskennallista korvausta kotoutumisen edistämiseksi esimerkiksi neuvola- ja muissa lapsiperhepalveluissa. Korvausta maksetaan kolmen vuoden ajalta, paitsi kiintiöpakolaisen osalta neljän vuoden ajalta.

Mikäli laskennallisen korvauksen maksuaikaa lyhennettäisiin, vaikuttaisi se julkiseen talouteen, koska lyhentäminen vähentäisi todennäköisesti myös palvelujen järjestämistä. Tämä edellyttäisi lakimuutosta sekä järjestelmäkehitystä, joten säästöt alkavat vaikuttaa todennäköisesti aikaisintaan vuoden 2026 lopulta, kiintiöpakolaisten osalta vuoden 2027 lopulta lukien. Järjestelmäkehityksestä aiheutuu kustannuksia. Kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisen vähentyminen vaikuttaisi todennäköisesti maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen heikentymiseen, koska kotoutumistoimet tutkitusti edistävät kotoutumista.

Tähän liittyen on tehty säästöesitys 16,9 milj. euron osalta aiempaan 20 milj. euron säästökokonaisuuteen. Laskelma on tehty teknisen kehityksen vuosien 2024-2027 osalta maksettavien laskennallisten korvausten arvioidusta määrästä.

Tulkitsemisesta aiheutuvat kustannukset noin 13,5 milj. euroa

KEHA-keskus maksoi kunnille noin 13,5 milj. euroa korvauksia tulkitsemisesta aiheutuneista kustannuksista vuonna 2022.

Tulkitsemisesta aiheutuvia kustannuksia korvataan todellisten kustannusten mukaan ilman aikarajaa, mutta suurin tarve tulkkaukselle ja kääntämiselle syntyy maahanmuuton alkuvaiheessa. Kotou-

tumislain kokonaisuudistuksessa vuoden 2025 alusta lukien tulkitsemisesta aiheutuvat kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta, jolloin korvaukset kohdistuvat laskennallisena korvauksena kolmeen tai neljään ensimmäiseen vuoteen. Mikäli tulkitsemisesta aiheutuvia kustannuksia leikataan, voidaan kustannuksia alentaa esimerkiksi hyödyntämällä etätulkkauksia, panostamalla maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä kannustamalla monikielisen henkilöstön rekrytointeihin, mutta todennäköisesti jo nyt tulkkauskustannuksia on pyritty alentamaan em. keinoin. Tulkitsemiskustannusten leikkaaminen voi myös vähentää tulkkauksen käyttöä. Viranomaisilla on kuitenkin lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia. Tällöin säästöä ei syntyisi julkiseen talouteen.

Tulkkauksen saatavuuden heikentäminen voi aiheuttaa kotoutumista edistävissä palveluissa ja sote-palveluissa väärinymmärryksiä ja hidastaa kotoutumisprosessia. Vaarana on myös, että tulkkeina käytetään sukulaisia ja ystäviä, jolloin tulkkaus ei välttämättä ole objektiivista eikä asiakkaan oikeusturvan mukaista. Lasten käyttäminen tulkkeina ei ole sallittua ja olisi lapsen oikeuksien vastaista. Naiset muuttavat miehiä useammin Suomeen perhesiteen perusteella ja hoitaessaan pieniä lapsia kotona heidän on vaikeampi osallistua kielikoulutukseen. Tulkkauksen saatavuus erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa on etenkin naisille tasa-arvokysymys. Moni nainen muuttaa maahan lastenhankkimisessa ja tarvitsee palveluita oman ja lastensa terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tulkkausmahdollisuuksien rajaaminen vaikuttaisi heikentävästi sukupuolten tasa-arvoiseen mahdollisuuteen käyttää terveyspalveluita. Myös haitallisiin perinteisiin ja kunnialla perustellun väkivallan julkituominen sote-palveluissa ja poliisissa voisi vaikeutua tulkkauksen rajaamisen seurauksena. Tulkkaus on tärkeää seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi.

Tähän liittyen on tehty säästöesitys 3,1 milj. euron osalta aiempaan 20 milj. euron säästökokonaisuuteen. Tulkkauskustannuksia voidaan alentaa hyödyntämällä etätulkkauksia, panostamalla maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä kannustamalla monikielisen henkilöstön rekrytointeihin. Toisaalta viranomaisilla on lakisääteinen velvoite hallintolain nojalla varmistaa, että henkilö ymmärtää häntä koskevat asiat ja käyttää siten tarvittaessa tulkkia, jolloin leikkaus ei vähennä julkisen talouden kustannuksia, jos kustannus jää kunnan tai hyvinvointialueen maksettavaksi.

Toimeentulotuen maksamisesta aiheutuneet kustannukset noin 4 milj. euroa

KEHA-keskus maksoi kunnille vuonna 2022 noin 4 milj. euroa korvauksia toimeentulotuen (täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki) kustannuksista vuonna 2022.

Lisäksi TEM myönsi vuonna 2022 Kelalle perustoimeentulotuen maksamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen 20 milj. euroa, josta jäi käyttämättä noin 3,9 milj. euroa. Näin ollen Kelan todellinen käyttö vuonna 2022 oli noin 16,1 milj. euroa.

Toimeentulotuesta maksettavien korvausten leikkaaminen ei vähennä julkisia kustannuksia, koska toimeentulotuki viimesijaisena tukimuotona on myönnettävä toimeentulotukilain mukaisesti. Mikäli kustannuksia ei erikseen korvata momentin 32.50.30 määrärahasta, kustannukset siirtyvät osittain kuntien (kuntien rahoitusosuus) ja hyvinvointialueiden maksettaviksi.

Kotoutumislain 49 §:n mukaisten erityiskustannusten korvaus noin 68,2 milj. euroa

Kunnalle ja hyvinvointialueelle maksetaan kotoutumislain mukaisia erityiskustannusten korvauksia lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun henkilön osalta enintään kymmeneltä vuodelta henkilön ensimmäisestä kotikuntamerkinästä. Tällaisia kustannuksia ovat

- ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta (noin 21,6 milj. euroa) ja

- vamman tai sairauden edellyttämän pitkäaikaisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet huomattavat kustannukset, jos henkilö on ollut huollon tai hoidon tarpeessa Suomeen saapuessaan sekä erityisistä syistä muut kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset (noin 46,6 milj. euroa)

KEHA-keskus korvasi ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisen kustannuksia yhteensä noin 15,9 milj. euroa vuonna 2022. Kustannukset muodostuvat perheryhmäkotien ja tukiasumisyksiköiden kustannuksista, ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuesta sekä alaikäisten edustajille maksetuista korvauksista. Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023 lukien.

Jos ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja tuen järjestämisestä maksettavia korvauksia leikataan, valtio päätyisi korvaamaan syntyneet kustannukset osana hyvinvointialueiden yleistä rahoitusta, jolloin niitä ei maksettaisi suoraan sille hyvinvointialueelle, jolle kustannus on syntynyt. Kustannusten korvausten leikkaaminen ei siten vähentäisi julkisen talouden kustannuksia, vaan päinvastoin voisi lisätä niitä, jos ko. haavoittuva ryhmä ei saisi perushuolenpitoa ja tarvitsemiaan ennaltaehkäiseviä palveluja.

Suurin osa erityiskustannusten korvauksista on sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Vaikka hyvinvointialueiden rahoitus perustuu valtion rahoitukseen, hyvinvointialueille korvattavien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten erillisestä korvaamisesta ei luovuttu kotoutumislain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä, koska kotoutumislain mukaisten korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannukset jakautuvat varsin eri lailla kuin hyvinvointialueiden rahoituskriteerien mukainen rahoitus. Vuonna 2022 sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia (ml. lastensuojelu) korvattiin kunnille yhteensä noin 47,4 milj. euroa.

Lisäsäästöjen, joita odotetaan toteutettavan vielä 40 milj. euron edestä, toteuttaminen edellyttäisi 25 milj. euron säästöä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavista sosiaali- ja terveydenhuollon ja muista erityiskustannuksista.

Erityiskustannusten korvauksista ei ole saatavilla tietoa maksujen painottumisesta eri vuosille. Yhden vuoden korvausajan lyhentämisestä aiheutuva säästö olisi noin 3,45 milj. euroa. Arviossa on laskettu neljän viimeisen vuoden erityiskustannusten keskiarvo, joka on jaettu kymmenellä, jolloin on saatu keskimääräinen säästö. **Mikäli erityiskustannusten maksamisen korvausaikaa lyhennettäisiin kymmenestä vuodesta kolmeen vuoteen, syntyisi säästöä arvolta 24,2 milj. euroa. Säästötoimesta ei koidu säästöä julkiselle taloudelle, koska sosiaali- ja terveystaloudet on joka tapauksessa järjestettävä.**

Suurin osa erityiskustannusten korvauksista on sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannusten korvauksia. Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu valtion rahoitukseen, joten hyvinvointialueille myönnettävien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten erillisestä korvaamisesta voitaisiin harkita luovuttavan joko osittain (korvausajan lyhentäminen) tai kokonaan. Kotoutumislain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä asiaa pohdittiin, mutta kotoutumislain (681/2023) 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannukset jakautuvat varsin eri lailla kuin hyvinvointialueiden rahoituskriteerien mukainen rahoitus, joten erityiskustannusten korvaamisesta päätettiin olla luopumatta. Vuonna 2022 sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia (ml. lastensuojelu) korvattiin kunnille yhteensä noin 47,7 milj. euroa.

Mikäli korvausaikaa lyhennettäisiin, ongelmaksi voi muodostua, mistä löytyy hyvinvointialueita, jotka olisivat valmiita ottamaan vastaan kaikkein nuorimpia ilman huoltajaa olevia. Lyhyempi korvausaika ei välttämättä riitä edes perheryhmäkotitoiminnan järjestämiseen, jos saapuja on 11-vuotias tai nuorempi. Kustannuksia säästyisi, jos perheryhmäkotitoiminnan sijasta lapsia voitaisiin si-

joittaa perhehoitoon. Sijaisperheistä on kuitenkin Suomessa jatkuva pula. Hyvinvointialueiden vastuulla on järjestää näiden lasten asuminen ja valtio päätyisi korvaamaan syntyneet kustannukset osana hyvinvointialueiden yleistä rahoitusta, jolloin niitä ei maksettaisi suoraan sille hyvinvointialueelle, jolle kustannus on syntynyt. Tästä johtuen voisi olla nykyistä haastavampaa järjestää asuminen näille lapsille. Vuonna 2022 ilman huoltajaa maahan tulleiden asumisen ja tuen järjestämisen kustannuksia korvattiin yhteensä noin 21,6 milj. euroa (sisältää ilman huoltajaa tulleiden asumisen ja tuen kustannukset sekä alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden edustajille maksetut korvaukset).

Osa erityiskustannuksista korvataan kunnille. Mikäli erityiskustannusten korvauksia leikataan huomattavasti tai lopetetaan kokonaan, kuntien halukkuus ottaa vastaan pakolaisia heikkenee huomattavasti.

3) Muut kotoutumislain mukaiset korvaukset, yhteensä noin 1,6 milj. euroa

Lisäksi KEHA-keskus korvasi muita kotoutumislain mukaisia kustannuksia kunnille vuonna 2022 yhteensä noin 1,6 milj. euroa. Kustannukset muodostuivat entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevista henkilöistä (ns. Inkerin paluumuuttajat) ja sodissa vapaaehtoisina palvelleista henkilöistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta, ihmiskaupan uhreille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä alkukartoituskorvauksista.

Ns. paluumuuttojono on suljettu ja Inkerin paluumuuttajista aiheutuvien kustannusten korvaaminen on päättymässä. Vuonna 2022 ns. heimoveteraanien tai heidän puolisoitensa palveluiden järjestämisestä aiheutui kustannuksia neljän henkilön osalta. **Kustannus on poistuva.**

Mikäli ihmiskaupan uhreille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta luovutaan, kustannukset jäävät kuntien ja hyvinvointialueiden maksettaviksi, **eikä säästöä julkiselle taloudelle synny.** Vuonna 2022 ihmiskaupan uhreille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvia kustannuksia korvattiin noin 754 000 eurolla.

Vuonna 2022 kunnille maksettiin korvauksia alkukartoituksen järjestämisestä 176 400 euroa. Erillisestä alkukartoituskorvauksesta luovutaan vuoden 2025 alussa voimaan tulevan kotoutumislain kokonaisuudistuksen myötä ja kustannus sisällytetään laskennalliseen korvaukseen hallinnollisen työn vähentämiseksi.

4) EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) KEHA-keskuksen kautta maksettavat määrärahat

Euroopan komissio myöntää AMIF-asetuksen mukaisesti uudelleensijoittamisohjelmaa toteuttaville jäsenvaltioille niiden vastaanottamien kiintiöpakolaisten määrän perusteella EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) uudelleensijoittamisen erillismäärärahaa. Erillismääräraha kohdennetaan vuosittain talousarviossa AMIF-rahaston kansallisen vastuuviranomaisen eli sisäministeriön momentilta 26.01.26 sisäasioiden rahastoista ohjelmakaudella 2021-2027 annetun lain mukaisesti uudelleensijoittamismenettelystä, humanitaarisesta maahanpääsystä ja pakolaisten kuntaan sijoittamisesta vastaaville Maahanmuuttovirastolle ja työ- ja elinkeinoministeriölle.

AMIF-erillismäärärahaan ei ole kohdistettavissa säästötoimia, jotka toisivat säästöjä julkiselle taloudelle, koska rahoitus ei ole kansallista määrärahaa. Koska komissio myöntää rahoitusta vastaan otettujen kiintiöpakolaisten määrän perusteella, muutokset valtion pakolaiskiintiön kokoon vaikuttavat Suomen saaman AMIF-erillismäärärahan määrään ja mahdollisuuksiin tukea kuntia ja hyvinvointialueita EU-rahoituksella.

Vuoden 2022 talousarviossa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle myönnettiin määrärahaa 7,35 milj. € ja vuoden 2023 talousarviossa 10,5 milj. €. Määräraha on kolmivuotista siirtomäärärahaa, johon työ- ja elinkeinoministeriölle ja KEHA-keskukselle on myönnetty käyttö- ja kirjausoikeus. Työ- ja elinkeinoministeriö käyttää määrärahaa hallinnonalallaan sisäasioiden rahastoista ohjelma-kaudella 2021–2027 annetun asetuksen (119/2022) 38 §:n mukaisesti

- kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaisten korvausten lisänä maksettaviin korvauksiin sekä
- pakolaisten kuntaan sijoittamiseen liittyvään kehittämiseen (ml. tietojärjestelmäkehitykseen).